

# FAKTORY EKONOMIKY ŠLECHTĚNÍ SKOTU

## Faktory ekonomiky šlechtění skotu

Josef PŘIBYL, Jana PŘIBYLOVÁ

VÚŽV UHRÍNĚVES

---

### **Souhrn, klíčová slova**

*Prvým krokem je výběr vhodného genotypu do užitkových chovů. Šlechtění je dále spojeno s náklady na inseminaci, testaci, kontrolu užitkovosti, hodnocení zvířat a záměrné pářování. Výsledkem jsou tržby za vyšší užitkovost. Efekt šlechtění je spojen s býky a matkami býků. Domácí šlechtění je značně ovlivněno importy. Jejich podíl předurčuje podíl domácích šlechtitelů na celkovém genetickém zisku.*

*Šlechtění skotu, výběr plemene, kategorie skotu ve šlechtění, importy.*

### **Summary, keywords**

*The first step is the selection of suitable genotype for commercial herds. The selection is connected with the costs for insemination, test and production recording, animal evaluation and organised paring. The results is income from higher level of production. The effect of selection depends on sires and dam of sires. Domestic selection is strongly influenced by imports. Proportion of it limited the role of domestic selection on whole genetic progress.*

*Cattle breeding, breed selection, categories of cattle in selection, imports.*

---

### **Introduction - Úvod**

Domácí chovatelé jsou v současné době odsunuti stranou ze šlechtění a jsou v roli užitkových chovů a výdojných hospodářství. Což je ovlivněno obchodními firmami, které ve značné míře využívají sperma a plemeníků ze zahraničí. Tím tržby z obchodu s plemennými zvířaty jdou do zahraničí a domácí populace se podílí na celkovém genetickém zisku jen malou částí. Postupně došlo ke změně zastoupení jednotlivých plemen dojeného skotu i když k tomu nebylo ekonomické zdůvodnění. Tento stav je ovlivněn především propagací a má jen malý vztah ke skutečné kvalitě chovaných zvířat.

### **Methods - Metody**

Český strakatý a holštýnský skot byl porovnán na základě variabilních nákladů a dosahovaných tržeb uvnitř jednoho chovu se zastoupením obou plemen. Na základě údajů Interbullu byly porovnány genetické úrovně světových populací a tyto porovnány s proměnlivostí uvnitř domácích podmínek. Stav organizace šlechtění byl porovnán s optimalizačními studii na základě metody toku genů.

### **Results - discussion - Výsledky - diskuse**

Efektivnost plemene je možno porovnat pouze jsou-li chována ve stejných podmínkách stejného podniku a stejných stájí, aby byl vyloučen vliv chovatelských opatření. Při porovnání zvířat celého obratu stáda, která si dělají ve stejných stájích a ročních obdobích navzájem vrstevníky se ukazuje, že mezi dojenými plemeny jsou v ekonomice minimální rozdíly. U holštýnského skotu v přepočtu na krávu a rok jsou celkové tržby z celého obratu stáda přibližně o 20 % vyšší než u českého strakatého skotu. Tyto vyšší tržby jsou ale doprovázeny podobně vyššími náklady. Z celkového shrnutí vyplývá, že na úrovni variabilních nákladů je ČESTR přibližně o 2000, Kč na krávu a rok efektivnější než holštýnský skot. Rozdíl vyplývá především z nižších nákladů na krmení, nižších nákladů na reprodukci a lepším zpeněžení produktů.

Užitkovost dojených plemen ve světě vykazuje značné rozdíly od Izraele s nejvyšší užitkovostí až po Nový Zéland s nejnižší. Tyto rozdíly jsou však především dány rozdíly ve způsobu chovu. Genetické rozdíly mezi populacemi jsou malé a není prakticky rozdíl v genetické schopnosti plemen podle země chovu. To je dáno mimo jiné i tím, že je rozsáhlý obchod se spermatem a prakticky celý svět (u černostrakatého skotu)

má v původu svých plemen stejné plemeníky. Není proto důvod upřednostňovat v plemenitbě zvířata podle země původu. Je žádoucí využívat naopak především proměnlivosti u domácích populací. Jedinci z importu jsou všeobecně při srovnatelné plemenné hodnotě dražší. Je však účelné využívat v odůvodněných případech omezený počet špičkových světových inseminačních dávek pro produkci určitého počtu plemeníků. Přepočtové koeficienty na základě Interbullu poskytují podklad pro co nejpřesnější převod plemenných hodnot mezi zeměmi pro minimalizaci chyby chovatelského rozhodnutí. Toto porovnání je znesnadněno tím, že i stejná vlastnost je v různých zemích různě vyjadřována a není proto možné přímé porovnání.

Uvnitř každého plemene je dostatečná genetická proměnlivost kterou lze využít při šlechtění. Při efektivním šlechtění dochází v důsledku genetického zisku k posunu mladších kategorií zvířat na špičku plemene. Je jim proto třeba dát v plemenitbě přednost.

Významně ovlivňuje dosahovaný genetický zisk organizace, včasnost a rozsahy testace zvířat a rozsahy využití špičkových jedinců. Rozsahy testace musí zaručit spolehlivý odhad plemenné hodnoty, což představuje více jak 100 (přibližně 150) otelených dcer na býka s vyhodnotitelnými údaji o kontrole užitkovosti a dostatečným počtem vrstevnic v každém stádě.

Použití plemeníků je třeba dát do souvislosti s jejich plemennou hodnotou a cenou inseminační dávky. Návratnost investic závisí na úspěšnosti zabřezávání a odchovu zvířat. Celková organizace šlechtění ovlivňuje ekonomiku a dosahovaný genetický zisk zásadním způsobem. Celkový vývoj vede k co nejrychlejší obměně plemeníků a přechodu na masivní využívání mladých zvířat. Používání starých jedinců je ukazatelem dosahovaného nízkého genetického zisku a investičně náročných selekčních programů.

### **References - Použitá literatura**

- Přibyl, J., Motyčka, J., Přibyl, J., Wolf, M. 2001. *Náš chov* 64, č. 11: 20-22.
- Přibyl, J., Přibyl, J. 2001. *Czech J. Anim. Sci.* 46: 302-309
- Přibyl, J., Přibyl, J. 2001. *Czech J. Anim. Sci.* 46: 523-532.
- Šafus, P., Přibyl, J. 2001. *Náš chov.* 64, 7: 21-23.
- Wolf, M., Přibyl, J., Wolf, J. 2001. *Czech J. Anim. Sci.* 46: 421-432.

*Řešeno v rámci institucionálního záměru MZE-M02-99-02*